
ECONOMICS

Спроби регулювання обігу криптовалют для досягнення економічної ефективності

В. Я. Кавецький

Кафедра фінансів, Університет банківської справи
Corresponding author. E-mail: volodumur1991@gmail.com

Paper received 08.03.17; Accepted for publication 15.03.17.

Анотація: У статті проведено комплексний аналіз законодавчого закріплення обігу та емісії криптовалют у різних країнах світу. Проаналізовано використання та застосування криптовалюти «bitcoin» фізичними та юридичними особами у різних країнах світу. Досліджено процес нормотворчого закріплення обігу та емісії криптовалют в Україні.

Ключові слова: криптовалюта, bitcoin, емісія, економічна рівновага.

Світовий розвиток науково-технічного прогресу торкнувся не тільки науки та техніки, а й вплинув на фінансові інструменти, форми та способи розрахунків між фізичними та юридичними особами. Розпочався процес фінансової глобалізації суспільства. Відтак, однією з новацій сьогодення стала поява своєрідного виду валют, який отримав назву «криптовалюта». З часом цей феномен все більше й більше привертає увагу з боку науковців. Проте більшість вчених зосереджують максимальну увагу на технічних характеристиках криптовалют. Таке однобоке дослідження криптовалют тільки з позиції опису технічної моделі функціонування не дозволяє розкрити їх сутність як економічної категорії, а це в свою чергу стає перешкодою на шляху до швидкого створення формально-інституціональних норм, що регламентують процес та процедуру їх емісії та обігу. З'являється проблема, коли фінансові й економічні новинки й нововведення випереджають процес регулювання взаємовідносин суб'єктів у сфері розрахунків і платежів на законодавчому рівні [1].

Об'єктом нашого дослідження стане процес становлення криптовалюти, на прикладі криптовалюти bitcoin, на міжнародній арені на різноманітних рівнях: законодавчому, науковому, та економічному.

Метою нашого дослідження є аналіз регулювання обігу криптовалюти «bitcoin» для досягнення економічної рівноваги.

Для досягнення поставленої мети дослідження визначено наступні наукові завдання:

- 1) провести комплексний аналіз законодавчого закріплення обігу та емісії криптовалют у різних країнах світу;
- 2) провести комплексний аналіз процесу нормотворчого закріплення обігу та емісії криптовалют в Україні;
- 3) провести комплексний аналіз використання та застосування криптовалюти bitcoin фізичними та юридичними особами у різних країнах світу.

Найбільшого поширення криптовалюта, зокрема bitcoin, отримав в основному в США і Європі, де їх приймає до оплати за товари та послуги близько тисячі компаній і торгових підприємств. Багато держав усвідомлюють, що віртуальна валюта – крок на шляху до прогресу, модернізації платіжної системи, відкриття нових можливостей, й спосіб вирішення багатьох

існуючих проблем.

Найбільш демократичний підхід продемонструвала Федеральна Резервна Система США, яка визнала bitcoin-монети формою приватних грошей і дозволила їх оборот на території США, за умов контролю за конвертацією в bitcoin реальних доларів і навпаки. Тобто було запущено процес ліцензування обмінних сервісів. Сенат США вирішив не перешкоджати обігу криптовалют, та шукати шляхи регулювання даної сфери бізнесу. Так, наприклад в Каліфорнії було прийнято закон, який офіційно визнає легітимність «приватних валют».

Ще однією з перших країн, яка на законодавчому рівні визначила правила роботи з bitcoin, є Федеративна Республіка Німеччина. Так, у 2013 році Міністерство фінансів ФРН визначило криптовалюту bitcoin фінансовим інструментом. Водночас діяльність, пов'язана із bitcoin, у ФРН підлягає ліцензуванню та контролю Федеральним управлінням з фінансового нагляду. Підприємства, що провадять таку діяльність, визнані підприємствами, які надають фінансові послуги. В Німеччині bitcoin можна використовувати для клірингових операцій. Власти ФРН не визнаватимуть bitcoin як іноземну валюту або електронні гроші, однак легалізують його як «особисті гроші» або «одиниці обліку», і саме завдяки цьому розпочнеться його оподаткування [2].

Розглянувши інші країни західної Європи, так, до прикладу, у Франції під кінець 2012 року з'явився перший біржовий майданчик для обміну bitcoin, який володіє ліцензією фінансової установи. Водночас французький фінансовий нагляд визнав, що фірми, які беруть платежі з метою зробити обмін на криптовалюту, повинні підкорятися тим же правилам, щої фірми, які надають платіжні послуги.

Влада Швейцарії у 2015 році звільнила bitcoin від ПДВ. Варто згадати, що у 2013 році три швейцарських bitcoin-компанії спільно написали офіційний запит, який направили до Швейцарської Федеральної податкової адміністрації. Даний запит було зроблено для того, аби розібратися у правовій ситуації з bitcoin та його оподаткування. На той час необхідно було зрозуміти, чи є транзакції по передачі bitcoin аналогічними доставці послуг або товарів. Відтак вдалося дійти висновку, що податкові органи Швейцарії розглядають bitcoin як засіб платежу.

Тобто, компанії, що продають bitcoin, не нараховуватимуть ПДВ. А bitcoin, як і інші валюти, був визнаний винагородою, якщо його використовують для придбання послуг або товарів. У свою чергу Швейцарська Федеральна податкова адміністрація пояснила, що ПДВ не можна стягувати з компаній, що продають bitcoin. Відтоді національну валюту (Швейцарський франк) можна спокійно обмінювати на bitcoin, так само, як це відбувається з будь-якими іншими валютами (євро, доларами). Як стверджує президент Асоціації bitcoin в Швейцарії Луціус Меіссер, таке рішення було найбільш розумним, а bitcoin-спільноті пощастило, що Швейцарська Федеральна податкова адміністрація погодилася з такою класифікацією криптовалюти.

Уряд Іспанії випустив нові правила, які офіційно визнають електронну платіжну систему, що використовує bitcoin.

9 жовтня 2013 року у Бразилії було прийнято закон, який створив можливість для нормалізації мобільних платіжних систем і створення крип-товалют, в тому числі й bitcoin. Крім цього, закон забезпечує порядок використання платіжних заходів і платіжних установ, які включають Бразильську платіжну систему.

Також на початку січня 2014 року bitcoin офіційно визнала влада Сінгапуру. Сінгапурські, а слідом за ними норвезькі фінансисти прирівняли торгівлю біткойнами до реалізації програмного забезпечення та інших віртуальних продуктів і обклали прибуток від таких операцій податком, який стягують в офіційно визнаній національній валюті.

Норвегія стала останньою країною, яка офіційно визнала bitcoin. Норвезький уряд заявив, що не визнає bitcoin реальними грошима, натомість класифікує його як актив, який обкладається податком на приріст капіталу. Уряд також визначив, що з ділових операцій з використанням bitcoin стягується податок з продажів.

Однак існує ряд провідних країн світу, котрі мають кардинально протилежне ставлення до криптовалют. Так, проаналізувавши фінансову сферу Китаю, стає очевидним, що угоди з bitcoin були заборонені 3 грудня 2013 року Центральним банком Китаю, а також чотири міністерства центральних уряду і комісії спільно повідомили про заходи з обережності, що пов'язані з ризиками використання bitcoin, визначаючи його як спеціальний «віртуальний товар». Центральний банк Китаю не трактує криптовалюту bitcoin як валюту, відповідно вона не повинна розповсюджуватись і використовуватись на ринку в якості валюти. Банкам і платіжним установам в Китаї заборонено виробляти будь-які транзакції з bitcoin. Власне на даному етапі фінансові й платіжні установи не можуть використовувати bitcoin, заборонено оцінювати в ньому продукти або послуги, купувати або продавати bitcoin, надавати прямі або непрямі, пов'язані з біткойнами послуги клієнтам, включаючи реєстрацію, торгівлю, врегулювання, кліринг або інші послуги, прийняття bitcoin або використання bitcoin як клірингового інструменту, і торгівлю bitcoin з китайським юанем або іноземними валютами. Повідомлення також вимагає посилення контролю за веб-сайтами, що забезпечують bitcoin-реєстрацію, торгівлю і інші послуги і попереджає про ризики,

пов'язані з використанням системи bitcoin для відмивання грошей.

До липня 2013 року відповідної позиції дотримувалися й власті Таїланду. До цього часу в цій країні будь-які операції з bitcoin (купівля-продаж або розрахунок) були незаконними. Внаслідок цього найбільша таїландська онлайн-біржа призупинила свою діяльність. Проте вже в лютому 2014 року Центральний банк Таїланду випустив нову заяву, в якій говорилося, про те, що «Обмін і будь-які угоди, пов'язані з bitcoin, не підпадають під регулювання Міністерства фінансів Таїланду в разі, якщо в транзакції не використовується іноземна валюта». Відповідно таким чином, в країні фактично відновлюється торгівля криптовалютою, але з обмеженням обміну bitcoin тільки на національну валюту.

Правління Європейського Союзу також не прийняло певного закону щодо статусу bitcoin як валюти. У жовтні 2012 року Європейський центральний банк випустив звіт по віртуальних схемах валюти, який торкнувся системи bitcoin і коротко проаналізував її правовий статус у відповідності з існуючим законодавством ЄС. 13 грудня 2013 року Європейська банківська організація, яка відповідальна за повідомлення установ ЄС про банківську справу, регулювання електронних грошей, і платежів, випустила попередження про небезпеки, пов'язані з угодами, такими як покупка, зберігання або торгівля віртуальною валютою. Європейська банківська організація вказала що, оскільки bitcoin не регулюється законодавчо, споживачі не можуть бути захищені, а значить, піддаються ризику втратити свої гроші.

У Польщі міністерство відмовляє bitcoin в статусі валюти або якогось іншого фінансового інструменту (в тому числі грошової одиниці, інструменту грошового ринку, цінних паперів, електронного платіжного засобу). У Польщі не існує правового визначення bitcoin.

Одне із найбільш жорстких ставлень до криптовалюты bitcoin висловив Банк Росії, випустивши спеціальний прес-реліз з проблеми угод з «віртуальними валютами», зокрема bitcoin. У документі підкреслюється, що для «віртуальних валют» характерна відсутність забезпечення та юридично зобов'язаних за ним суб'єктів, операції з ним мають спекулятивний характер і несуть високий ризик втрати вартості. Відзначимо, що у зв'язку з анонімним характером випуску криптовалют не обмеженим колом суб'єктів і подальшим неконтрольованим характером їх використання Банк Росії буде розглядати угоди з використанням bitcoin як потенційну залученість учасників в здійсненні сумнівних операцій відповідно до законодавства про протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму. Генпрокуратура Росії підтримала регулятора грошового ринку, роз'яснивши, що єдиним законним платіжним засобом на території країни є російський рубль, і, відповідно, емісія будь-яких інших інструментів та їх використання знаходяться поза законом.

У Фінляндії bitcoin розглядається не як валюта, а як «сировинний товар», у Естонії взагалі відмовляються

від його використання [3].

Проаналізувавши новини за останні кілька років, можна стверджувати, що криптовалюта bitcoin не тільки активно входить у фінансову сферу провідних країн світу, а й проникає в інші сфери життя, а країни світу все частіше і ширше використовувати систему bitcoin.

Наприклад, керівництво німецької біржі Bitcoin.de, повідомило про початок співпраці з інноваційним вітчизняним банком Fidor. У компанії стверджують, що Bitcoin.de стала першим майданчиком для проведення торгів у криптовалюті, яка приєдналась до класичної банківської системи. Представники Bitcoin.de зазначають, що такий крок дозволить істотно прискорити операції з криптовалютою. Так, конвертація bitcoin в євро тепер буде займати всього кілька секунд. Для цього обидва учасники угоди повинні мати рахунок в зазначеному банку. Крім швидкості транзакцій, це партнерство забезпечить користувачів додатковим рівнем безпеки. Всі кошти користувачів, які купують криптовалюту на Bitcoin.de, зберігатимуться на рахунках німецької фінансової установи Fidor.

А муніципальна сервісна компанія Ганновера «Enercity Hannover AG», що надає цілому регіону електрику, газ, центральне опалення і питну воду і вважається однією із десяти найбільших енергетичних компаній в Німеччині, буде приймати криптовалюту через світову цифрову платіжну систему, впроваджену завдяки співпраці з PEY GmbH в Ганновері. PEY дозволяє купувати bitcoin безпосередньо, прив'язавши банківський рахунок користувача через SEPA Direct Debit. Таке партнерство дозволить людям дистанційно сплачувати за газ, воду, ітд, використовуючи bitcoin.

В жовтні 2013 року в Канаді року було вперше встановлено банкомат з обміну bitcoin - Robocoin. За один місяць за допомогою апарату було скоєно близько 1500 операцій обсягом понад 1 мільйон канадських доларів. Згодом у листопаді 2013 року банкомат по прийому bitcoin з'явився в Швеції, в офісі компанії Safello в Стокгольмі. У Чехії bitcoin можна розплатитися в деяких магазинах роздрібною торгівлі, оплатити доставку їжі і навіть придбати нерухомість. У США два найбільших розважально-ігрових комп-лекси також дозволили своїм клієнтам розплачуватися даною криптовалютою. У Польщі мобільний оператор T-Mobile дозволяє своїм абонентам поповнювати рахунок за допомогою криптовалюти, про що компанія повідомила наприкінці лютого 2015 р. Крім того, як заохочення компанія дарує безкоштовно 20% хвилин клієнтам, які поповнили рахунок криптовалютою [3].

У Швейцарії, в місті Цуг, з 1 липня 2016 року в приймають bitcoin на державному рівні. Так, жителі м. Цуг тепер можуть офіційно розраховуватися за громадські послуги в bitcoin. Система bitcoin активно й стрімко розповсюджується на всі континенти. Так, жителі австралійського міста Лонгстон займаються створенням закритої економічної системи на основі криптовалюти bitcoin. У місті з населенням 106 тис. чол. буде створена бізнес-мережа, в якій можна буде одночасно заробляти і витратити криптовалюту, що автоматично виключить з обороту австралійські долари. Першими на розрахунки в криптовалюті

перейдуть торгові мережі, які приймають цифрові платежі. Поступово bitcoin почнуть приймати всі торговці міста. Велика частина криптовалюти залишатиметься всередині міста, для того, щоб оцінити переваги та недоліки закритої bitcoin-економіки. Дослідження та зацікавлення системою bitcoin торкнулось не тільки наукового рівня, а й економічного. Відтак, ще в 2013 році університет Нікосії(приватна освітня установа) став першим університетом, який зробив цей рішучий крок та оголосив про початок прийому платежів в bitcoin, водночас рекламуючи нову спеціальність «Магістр наук в галузі цифрових валют».

Слідом за цією подією у 2014 році Камбрійській університет, розташованого в Великобританії, оголосив про початок прийому оплати в bitcoin від студентів, які вивчають альтернативні валюти і криптовалюту. Це означало, що Камбрійській університет став першим державним вищим навчальним закладом, що дозволив студентам оплачувати своє навчання в bitcoin. Університет планував конвертувати отримані bitcoin в фунти стерлінги відразу після оплати. Таким чином, були знижені ризики, викликані сильною волатильністю курсу bitcoin. Представники Королівського коледжу США заявили, що рішення приймати bitcoin відповідає ключовим принципам закладу, на які в свою чергу вплинули Білль про права і Конституція США. У коледжі вважають, що bitcoin розширює права і можливості людей, тому його використання в якості платіжного засобу зможе частково вирішити боргові проблеми, що так гостро перед студентами вищих навчальних закладів [3].

Звісно, проаналізувавши спроби регулювання обігу криптовалют в різних країнах світу для досягнення економічної ефективності, варто розглянути позицію України щодо явища криптовалюти, зокрема bitcoin. У зв'язку зі зростаючою популярністю «крипто-валют» (насамперед bitcoin) асоціація «Українська спілка учасників платіжного ринку» звернулася до Національного банку України за роз'ясненням щодо можливості використання цього виду криптовалюти [5]. Національний банк України повідомив, що законодавство України не містить визначення «криптовалюта». Відповідно до частини 1 пункту 9.3 статті 9 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні»[4] платіжні організації платіжних систем, учасники платіжних систем та оператори послуг платіжної інфраструктури мають право здійснювати діяльність в Україні виключно після їх реєстрації шляхом внесення відомостей про них до Реєстру платіжних систем, систем розрахунків, учасників цих систем та операторів послуг платіжної інфраструктури. Однак випуск електронних грошей може здійснювати виключно банк. Банк, що здійснює випуск електронних грошей, бере на себе зобов'язання з їх погашення. Банк, який має намір здійснювати випуск електронних грошей, зобов'язаний до початку їх випуску узгодити з Національним банком України правила використання електронних грошей у порядку, встановленому нормативно-правовим актом Національного банку України. Зазначеним нормативно-правовим актом Національного банку України є Положення про електронні гроші в Україні. А до

Національного банку України не зверталися банки та інші юридичні особи щодо реєстрації платіжної системи bitcoin або щодо узгодження правил використання електронних грошей bitcoin, дозвільні документи на діяльність платіжної системи bitcoin або документи про узгодження правил використання електронних грошей Національним банком не видавалися.

Відповідно до вимог законодавства фізичні та юридичні особи мають право здійснювати розрахунки тими електронними грошима, правила використання яких узгоджені з Національним банком України. Національний банк України також наголосив, що всі ризики за використання в розрахунках так званих «криптовалют» типу bitcoin несе учасник розрахунків.

Національний банк України як регулятор не відповідає за можливі ризики та втрати, пов'язані з використанням bitcoin [6].

Однак, після гучних заборон Вебмані та інших російських платіжних систем НБУ розглядає потенційну можливість впровадження електронної форми національної грошової одиниці з використанням технології BlockChain. Наразі в рамках проекту Cashless Economy аналізується можливість побудови на базі Національної платіжної системи "Український платіжний простір" інноваційної, високо захищеної, ефективної та гнучкої платформи, покликаної задовольнити потреби платіжного ринку країни та вирішити проблемні питання у сфері безготівкового обігу коштів в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

- Вахрушев Д., Железов О. Криптовалюта как феномен современной информационной экономики: проблемы теоретического осмысления. Интернет-журнал «НАУКОВЕДЕНИЕ». Выпуск 5 (24), сентябрь – октябрь 2014. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://naukovedenie.ru>
- Германия признала Bitcoin формой денег на законодательном уровне // UFN-Review. – 2013. – № 8. – С. 3.
- Гончаренко О.С., Богаченко М.В. Особенности функционирования криптовалют на мировых финансовых рынках. Николаевский национальный университет имени В.О. Сухолинского. Глобальные та национальные проблемы экономики. Электронное научное фаховое видання. Выпуск 5. 2015. С. 826-830
- Про платіжні системи та переказ коштів в Україні : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2346-III //Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 29. – Ст. 137 (зі змінами)
- Українська спілка учасників платіжного ринку (СУПР) рекомендує утримуватися від використання «криптовалюти» Bitcoin // Офіційний сайт Асоціації «Українська спілка учасників платіжного ринку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ansmep.com.ua/pressroom/association-news/193-news27102.html>.
- Шепета О. В. Удосконалення нормативно-правового регулювання захисту інформації в системах електронних платежів в Україні. Глобальна організація союзницького лідерства. 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://goal-int.org/udoskonalennya-normativno-pravovogo-regulyuvannya-zaxistu-informacii-u-sistemax-elektronnix-platezhiv-v-ukraini/>

REFERENCES

- Vakhrushev D., Zhelezov O. Kriptovalyuta kak fenomen sovremennoy informatsionnoy ekonomiki: problemy teoreticheskogo osmysleniya. Internet-zhurnal «NAUKOVEDENIYE». Vypusk 5 (24), sentyabr' – oktyabr' 2014. [Yelektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : <http://naukovedenie.ru>
- Germaniya priznala Bitcoin formoy deneg na zakonodatel'nom urovne//UFN-Review.–2013.–№8.–S.3.
- Goncharenko O.S., Bogachenko M.V. Osoblivosti funktsionuvannya kriptovalyut na svitovikh finansovikh rinkakh. Mikolaiv's'kiy natsional'niy universitet imeni V.O. Sukhomlins'kogo. Global'ni ta natsional'ni problemi yekonomiki. Yelektronne naukove fakhove vidannya. Vipusk 5. 2015. S. 826-830
- Pro platizhni sistemi ta perekaz koshtiv v Ukraini : Zakon Ukraini vid 5 kvitnya 2001 r. № 2346-III //Vidomosti Verkhovnoï Radi Ukraini. – 2001. – № 29. – St. 137 (zi zminami)
- Ukrains'ka spilka uchastnikiv platizhnogo rinku (SUPR) rekomenduê utrimuvatisya vid vikoristannya «kriptovalyuti» Bitcoin // Ofitsiyniy sayt Asotsiatsii «Ukrains'ka spilka uchastnikiv platizhnogo rinku» [Yelektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : <http://ansmep.com.ua/pressroom/association-news/193-news27102.html>.
- Shepeta O. V. Udoskonalennya normativno-pravovogo reguluyannya zakhistu informatsii v sistemakh yelektronnikh platezhiv v Ukraini. Global'na organizatsiya soyuznits'okogo liderstva. 2014. [Yelektronniy resurs]. – Rezhim dostupu :<http://goal-int.org/udoskonalennya-normativno-pravovogo-regulyuvannya-zaxistu-informacii-u-sistemax-elektronnix-platezhiv-v-ukraini/>

Attempts of the regulation of cryptocurrency for achieving economic efficiency

V. Kavetsky

Abstract. This article provides a comprehensive analysis of the legislative fixing circulation and emissions of cryptocurrency in different countries. It was also analyzed the use and application of cryptocurrency «bitcoin» by individuals and legal entities in various countries. The article investigated the process of legislative fixing circulation and emission cryptocurrency in Ukraine.

Keywords: *cryptocurrency, bitcoin, emissions, economic equilibrium.*

Попытки регулирования обращения криптовалют для достижения экономической эффективности

В. Кавецкий

Аннотация. В статье проведен комплексный анализ законодательного закрепления обращения и эмиссии криптовалют в разных странах мира. Проанализировано использование и применение криптовалюты «bitcoin» физическими и юридическими лицами в разных странах мира. Исследован процесс нормотворческого закрепления обращения и эмиссии криптовалют в Украине.

Ключевые слова: *криптовалюта, bitcoin, эмиссия, экономическое равновесие.*